

М.Х. ДУЛАТИ АТЫНДАҒЫ ТАРАЗ УНИВЕРСИТЕТИ

**ДУЛАТИ УНИВЕРСИТЕТИНІҢ ТҰРАҚТЫ
ДАМУ МАҚСАТТАРЫНА ЖЕТУІ ҮШІН
КЛИМАТТЫҢ ӨЗГЕРУІ САЛАСЫНДАҒЫ
2026-2030 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН
БАҒДАРЛАМАСЫ**

Тараз 2026 ж.

1. КІРІСПЕ

Климаттың өзгеруі ХХІ ғасырдың ең өзекті жаһандық проблемаларының бірі болып табылады, ол қоршаған ортаның жай-күйіне, экономикалық дамуына, халықтың денсаулығына және болашақ ұрпақтың өмір сапасына айтарлықтай әсер етеді. Орташа жылдық ауа температурасының өсуі, экстремалды ауа райы оқиғаларының көбеюі, су ресурстарының қолжетімділігінің төмендеуі, жердің тозуы және қоршаған ортаның ластану деңгейінің жоғарылауы климаттың өзгеруін азайту және жаңа климаттық жағдайларға бейімделу үшін кешенді шараларды қабылдауды талап етеді.

Жоғары оқу орындары Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізуде маңызды рөл атқарады, өйткені олар білім, ғылым, инновация және жастардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру орталықтары болып табылады. М. Х. Дулати атындағы Тараз университеті қоршаған ортаны сақтау үшін өзінің жауапкершілігін түсінеді және өз қызметінің барлық бағыттарына орнықты даму қағидаттарын енгізу арқылы климаттық проблемаларды шешуге үлес қосуға ұмтылады.

Осы бағдарлама №13 «Климаттың өзгеруіне қарсы күрес» орнықты даму мақсатына сәйкес әзірленді және университет қызметінің қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуға, парниктік газдар шығарындыларын азайтуға, ғимараттар мен құрылыстардың энергия тиімділігін арттыруға, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға, экологиялық білім беруді және орнықты даму саласындағы ғылыми зерттеулерді дамытуға бағытталған.

Бағдарламаны іске асыру климаттың өзгеруі сын-қатерлеріне тиімді жауап бере алатын және білім алушылардың оқуы, ғылыми қызметі мен тұруы үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ете алатын заманауи экологиялық тұрақты кампус құруға мүмкіндік береді.

2. БАҒДАРЛАМАНЫҢ МАҚСАТЫ

Бағдарламаның негізгі мақсаты көміртегі ізін азайтуды, энергетикалық және табиғи ресурстарды тиімді пайдалануды, кампустың экологиялық инфрақұрылымын дамытуды және университеттің білім алушылары мен қызметкерлері арасында қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарау мәдениетін қалыптастыруды қамтамасыз ететін университетті басқарудың Климаттық тұрақты жүйесін құру болып табылады.

3. БАҒДАРЛАМАНЫҢ НЕГІЗГІ МІНДЕТТЕРІ

Қойылған мақсатқа жету үшін мынадай міндеттерді шешу көзделеді:

- университет нысандарының энергия тиімділігін арттыру;
- электр және жылу энергиясын тұтынуды азайту;
- жаңартылатын энергетика технологияларын енгізу;

- парниктік газдар шығарындыларын азайту;
- жасыл кампус инфрақұрылымын дамыту;
- университет инфрақұрылымын климаттың өзгеруіне бейімдеу;
- су ресурстарын басқару тиімділігін арттыру;
- қалдықтарды бөлек жинау және қайта өңдеу жүйесін дамыту;
- экологиялық тұрақты көлікті дамыту;
- климаттық өзгерістер саласында ғылыми зерттеулер жүргізу;
- студенттер мен қызметкерлердің экологиялық сауаттылығын арттыру;
- тұрақты даму саласындағы халықаралық ынтымақтастықты нығайту.

4. БАҒДАРЛАМАНЫҢ НЕГІЗГІ КӨРСЕТКІШТЕРІ

№	Көрсеткіштер	2026	2027	2028	2029	2030
1	Электр энергиясын тұтынуды азайту	5%	8%	12%	16%	20%
2	Суды тұтынуды азайту	3%	6%	9%	12%	15%
3	Көгалдандыру алаңын ұлғайту	5%	10%	15%	20%	25%
4	Қалдықтарды қайта өңдеу	5%	7%	10%	15%	20%
5	Жаңартылатын энергия көздерін пайдалану	1%	2%	3%	4%	5%
6	CO ₂ шығарындыларын азайту	1%	2%	3%	4%	5%

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

5.1. Энергия тиімділігін арттыру және энергия үнемдеу

Энергетика секторы парниктік газдар шығарындыларының негізгі көздерінің бірі болып табылады. Осыған байланысты университет қызметінің басым бағыттарының бірі энергетикалық ресурстарды тұтынуды азайту жөніндегі шаралар кешенін енгізу болады.

Осы бағыт шеңберінде ғимараттар мен құрылыстарға тұрақты энергетикалық зерттеулер жүргізу, жарықтандыру, жылыту және желдету жүйелерін жаңғырту, энергия тұтынуды басқарудың автоматтандырылған жүйелерін енгізу, қазіргі заманғы энергия тиімді технологиялар мен жабдықтарды пайдалану көзделеді.

Барлық оқу ғимараттарында, жатақханаларда, әкімшілік ғимараттарда және кампуста жарықдиодты жарықтандыруға біртіндеп көшуге ерекше назар аударылады. Электр энергиясын тұтынуды едәуір азайтуға мүмкіндік беретін қозғалыс датчиктерін және жарықтандыруды басқарудың автоматты жүйелерін орнату жоспарлануда.

Сонымен қатар, университет цифрлық технологияларды пайдалана отырып, энергия тұтынудың тұрақты мониторингін жүргізетін болады, бұл ресурстарды тиімсіз пайдалануды жедел анықтауға және түзету шараларын қабылдауға мүмкіндік береді.

Іс-шаралар жоспары

№	Іс-шаралар	Орындалу мерзімі
1	Энергетикалық аудит жүргізу	Жыл сайын
2	Жарық диодты шамдарды ауыстыру	2026–2028
3	Қозғалыс сенсорларын орнату	2026–2027
4	Энергия ресурстарын есепке алуды автоматтандыру	2026–2030
5	Инженерлік жүйелерді жаңғырту	2027–2030

5.2. Жаңартылатын энергия көздерін дамыту

Климаттың өзгеруімен күресудің маңызды құралдарының бірі-таза энергия көздерін пайдалану. Осыған байланысты университет күн энергиясын және басқа да жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды кеңейтуді жоспарлап отыр.

Жекелеген корпустар мен инфрақұрылым объектілерінің шатырларында электр энергиясын өндіру үшін күн панельдерін орналастыру көзделеді. Кампус жаяу жүргіншілер жолдары мен қоғамдық кеңістіктерді жарықтандыру үшін күн шамдарын пайдаланады.

Сондай-ақ баламалы энергетика және энергия тиімділігі саласындағы ғылыми жобаларға студенттер мен жас ғалымдарды тарту жоспарлануда.

Жаңартылатын энергия көздерін пайдалану дәстүрлі көздерден тұтынылатын электр энергиясын азайтуға және көмірқышқыл газы шығарындыларын азайтуға мүмкіндік береді.

Іс-шаралар жоспары

№	Іс-шаралар	Орындалу мерзімі
1	Күн панельдерін орнату	2026–2030
2	Күн шамдарын орнату	2026–2028
3	ЖЭК бойынша ғылыми жобалар	тұрақты
4	ЖЭК тиімділігінің мониторингі	Жыл сайын

5.3. Жасыл кампусты дамыту және климаттың өзгеруіне бейімделу

Аумақты көгалдандыру кампустың климаттың өзгеруіне төзімділігін арттырудың ең тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Жасыл кеңістіктер көмірқышқыл газын сіңіру, ауаның ластану деңгейін төмендету, жылу әсерін азайту және қолайлы микроклимат жасау арқылы маңызды экологиялық функцияны орындайды.

Университет жыл сайын аумақты көгалдандыру, ағаштар, бұталар және сәндік өсімдіктер отырғызу бойынша ауқымды іс-шаралар өткізетін болады.

Жамбыл облысының климаттық жағдайларына төзімді өсімдіктердің жергілікті түрлерін пайдалануға ерекше назар аударылатын болады.

Студенттердің практикалық сабақтарын өткізу үшін қосымша демалыс аймақтарын, жасыл аллеяларды, экологиялық алаңдарды және оқу экожүйелерін құру көзделеді.

Іс-шаралар жоспары

№	Іс-шаралар	Орындалу мерзімі
1	Ағаштар мен бұталарды отырғызу	жыл сайын
2	Жасыл демалыс аймақтарын құру	жыл сайын
3	Жатақхана аумақтарын көгалдандыру	жыл сайын
4	Экологиялық акциялар	жыл сайын

5.4. Су ресурстарын ұтымды пайдалану

Климаттың өзгеруі жағдайында су ресурстарын ұтымды пайдалану мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Университет суды тұтынуды азайтуға және суды пайдалану тиімділігін арттыруға бағытталған іс-шараларды іске асыратын болады.

Су үнемдейтін құрылғыларды, су шығынын бақылаудың автоматтандырылған жүйелерін орнату, су құбыры желілерінің жай-күйіне тұрақты мониторинг жүргізу және ағып кетулерді жедел жою жоспарлануда.

Сондай-ақ білім алушылар мен қызметкерлер арасында су ресурстарына ұқыпты қарау мәселелері бойынша ақпараттық-ағарту іс-шаралары өткізілетін болады.

5.5. Қалдықтарды басқару және дөңгелек экономиканы дамыту

Университет қалдықтарды бөлек жинауды енгізу, қайталама шикізатты қайта өңдеуді кеңейту және бір реттік материалдарды пайдалануды қысқарту арқылы қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін жетілдіретін болады.

Барлық оқу ғимараттары мен жатақханаларда қағаз, пластик, шыны және металды бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнату жоспарлануда. Макулатура, пластикалық қалдықтар мен электронды қоқыстарды жинау бойынша тұрақты акциялар ұйымдастырылады.

Қосымша қағазсыз құжат айналымы және әкімшілік процестерді цифрландыру қағидаттарын енгізу көзделеді.

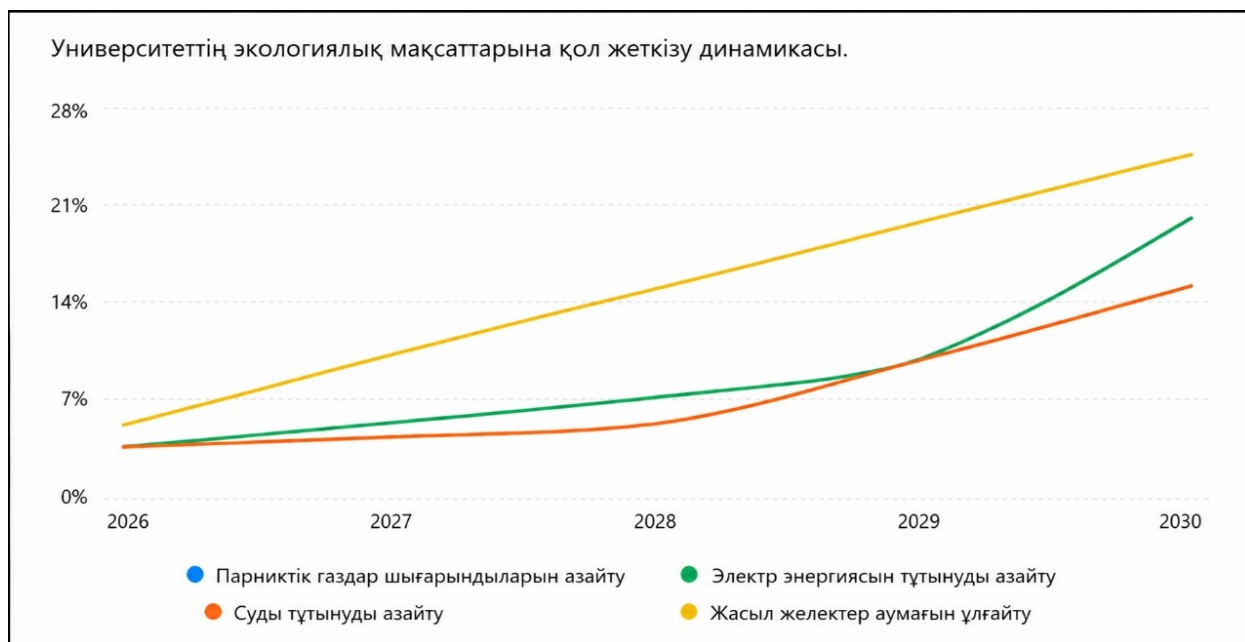
5.6. Тұрақты көлік

Көлік секторынан шығарындыларды азайту үшін университет экологиялық таза көлік түрлерін пайдалану үшін қолайлы жағдайлар жасайды.

Велотұрақтар желісін кеңейту, жаяу жүргіншілер инфрақұрылымын дамыту, студенттер мен қызметкерлер арасында қоғамдық көлікті және көлікті ортақ пайдалану сервистерін танымал ету жоспарлануда.

Кампус аумағында қауіпсіз және қолжетімді көлік ортасын құру бойынша жұмыс жалғастырылатын болады.

Парниктік газдар шығарындыларын жоспарланған төмендету

6. КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕЛЕР

- Бағдарламаны іске асыру қорытындысы бойынша 2030 жылға қарай университет:
- парниктік газдар шығарындыларын кемінде 25% қысқарту;
- электр энергиясын тұтынуды 20% азайту;
- суды тұтынуды 15% төмендету;

- жасыл екпелердің аумағын 25% ұлғайту;
- түзілетін қалдықтардың кемінде 80% қайта өңдеуді қамтамасыз ету;
- жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды 25 % дейін арттыру;
- жыл сайын кемінде 40 экологиялық іс-шара өткізу;
- студенттер мен қызметкерлердің Климаттық бастамаларға белсенді қатысуын қамтамасыз ету;
- GreenMetric халықаралық рейтингінде университеттің позициясын нығайту;
- тұрақты және экологиялық жауапты университет кампусының үлгісін жасаңыз.

7. ҚОРЫТЫНДЫ

Осы бағдарламаны іске асыру М.Х. Дулати атындағы Тараз университетіне Қазақстанның орнықты даму және климаттық жауапкершілік саласындағы жетекші университеттерінің бірі болуға мүмкіндік береді. Экологиялық міндеттерді шешуге кешенді көзқарас, инновациялық технологияларды енгізу, экологиялық білім мен ғылыми зерттеулерді дамыту университет үшін де, жалпы өңір үшін де ұзақ мерзімді оң нәтиже береді. Бағдарлама БҰҰ-ның Орнықты даму мақсаттарына қол жеткізудің және болашақ ұрпақтың экологиялық қауіпсіздігін нығайтудың маңызды құралы болады.

8. БАҒДАРЛАМАНЫҢ БҰҰ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫНА ҚОЛ ЖЕТКІЗУГЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

ТДМ бойынша бағдарламаның үлесін көрнекі бөлу

- ТДМ 13 Климаттың өзгеруімен күрес — 20%
- ТДМ 7 Қолжетімді және таза энергия — 10%
- ТДМ 6 Таза су және санитария — 10%
- ТДМ 4 Сапалы білім беру — 15%
- ТДМ 9 Өнеркәсіп, инновациялар және инфрақұрылым — 7%
- ◆ ТДМ 17 Тұрақты даму үшін серіктестік — 5%

Дулати университетінде көлік жүйесін тұрақты дамыту және көлік құралдарын тиімді пайдалану бойынша 2026–2030 жылдарға арналған бағдарлама Стратегиялық даму басқармасымен әзірленді.

Әзірлегендер:

Стратегиялық жоспарлау және үйлестіру бөлімінің бас маманы

А.Анарбай

Аккредитация, рейтинг және сапаны қамтамасыз ету бөлімінің сектор меңгерушісі

А.Сарикова

Стратегиялық даму басқармасының басшысы

Ж.Дарибаев

*Бағдарлама Дулати университетінің Стратегиялық, халықаралық даму және сапа комитеті мәжілісінде талқыланып қаралды
(№4 хаттама, 18 06 2026ж.)*